

CZU: 321.7:342.7 + 322.2(100)

STATUL LAIC: FUNDAMENTUL UNEI DEMOCRAȚII MODERNE

Andrei GUȚU¹⁰

<https://orcid.org/0000-0003-4809-474X>

<https://doi.org/10.59295/tspp2025.06>

Recenzent: Ludmila ROȘCA, doctor habilitat în filosofie, Universitatea de Stat din Moldova, ludmilarosca.com@gmail.com

Rezumat: *Statul laic reprezintă un pilon esențial al democrației moderne, asigurând separarea dintre instituțiile religioase și cele ale statului. Această separare garantează că guvernarea se bazează pe principii raționale, legi laice și respect pentru drepturile omului, indiferent de credințele religioase ale cetățenilor. Într-un stat laic, toate cultele religioase sunt tratate în mod egal, iar religia nu influențează deciziile politice sau legislative. Astfel, se previne discriminarea pe bază de convingeri religioase și se promovează o societate pluralistă și tolerantă. Laicitatea nu înseamnă ostilitate față de religie, ci asigurarea faptului că libertatea de conștiință este protejată pentru toți indivizii. Prin limitarea influenței religiei asupra puterii de stat, se creează un spațiu public neutru, în care toți cetățenii pot participa egal la viața democratică. În concluzie, statul laic este fundamentul unei democrații autentice, în care libertatea, egalitatea și neutralitatea sunt respectate.*

Cuvinte cheie: laicitate, democrație, separarea bisericii de stat, libertate religioasă, egalitate.

Secular Status: The Foundation of a Modern Democracy

Abstract: The secular state represents a fundamental pillar of modern democracy, ensuring the separation between religious institutions and state

¹⁰doctorand, Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade” din Târgu Mureș, România, prof.andreigutu@gmail.com .

institutions. This separation guarantees that governance is based on rational principles, secular laws, and respect for human rights, regardless of citizens' religious beliefs. In a secular state, all religious denominations are treated equally, and religion does not influence political or legislative decisions. Thus, discrimination based on religious beliefs is prevented, and a pluralistic and tolerant society is promoted. Secularism does not mean hostility towards religion, but rather ensures that freedom of conscience is protected for all individuals. By limiting the influence of religion on state power, a neutral public space is created, in which all citizens can equally participate in democratic life. In conclusion, the secular state is the foundation of an authentic democracy, where freedom, equality, and neutrality are upheld.

Keywords: secularism, democracy, separation of church and state, religious freedom, equality.

Introducere

De-a lungul istoriei, relația dintre religie și puterea politică a fost adesea tensionată. În multe societăți, conducerea statului a fost legată strâns de dogme religioase, iar normele morale sau legale erau adesea dictate de instituțiile religioase. În acest context, ideea de stat laic a apărut ca o soluție menită să asigure echilibrul între libertatea individuală și ordinea socială. Laicitatea nu înseamnă respingerea religiei, ci separarea clară între credință și autoritatea politică, pentru ca fiecare cetățean să se simtă protejat și egal în fața legii, indiferent de convingerile sale. Un stat laic oferă cadrul necesar pentru ca oamenii să-și poată exprima credințele fără teama de discriminare sau marginalizare. Este, în esență, o garanție a libertății de conștiință: fiecare poate să creadă sau să nu creadă, să practice o religie sau să trăiască fără niciun cult, fără ca statul să intervină. Această neutralitate a autorităților publice nu subminează spiritualitatea individului, ci, dimpotrivă, o protejează, oferind un spațiu sigur pentru manifestarea credinței. Relevanța statului laic este cu atât mai mare astăzi, într-o lume globalizată, în care oamenii din medii culturale și religioase diferite intră tot mai des în contact. În lipsa neutralității instituțiilor, riscul de discriminare sau de tensiuni sociale crește considerabil.

Statul laic devine astfel un instrument esențial pentru conviețuirea pașnică și pentru menținerea unui echilibru între drepturile individuale și inte-

reșele colective. În plus, laicitatea nu protejează doar cetățenii, ci și religia însăși. Când credințele sunt implicate în politică, riscă să fie folosite ca instrumente de putere sau manipulare, pierzându-și autenticitatea. Prin separarea clară a sferei religioase de cea politică, ambele domenii își păstrează autonomia: statul se ocupă de bunul comun și de respectarea drepturilor fundamentale, iar religia își păstrează rolul în viața personală și comunitară. Istoria oferă numeroase exemple care subliniază importanța laicității. Conflictele religioase și discriminările au marcat adesea epoci întregi, iar lecțiile trecutului arată că respectarea pluralismului este cheia stabilității sociale. Totodată, democrația însăși depinde de acest principiu: votul egal, libertatea de exprimare și drepturile cetățenilor nu pot fi garantate complet dacă statul favorizează o anumită credință. Astfel, statul laic nu este doar un concept teoretic sau un principiu abstract, ci o condiție practică pentru funcționarea unei societăți moderne și democratice. Înțelegerea și respectarea laicității reprezintă nu doar un act de responsabilitate civică, ci și un pas esențial pentru construirea unei comunități în care libertatea, egalitatea și diversitatea sunt cu adevărat respectate.

Analiza prezentului articol se bazează pe studii teoretice din domeniul științelor politice, surse istorice relevante și literatură de specialitate privind laicitatea și democrația modernă, iar pentru elaborarea articolului s-au folosit metode calitative, prin compararea modelelor internaționale de stat laic și examinarea legislației și practicilor democratice. Tema statului laic rămâne de actualitate, întrucât în multe țări tensiunile între religie și politică continuă să influențeze procesul decizional și drepturile cetățenilor. În contextul globalizării și al diversității culturale și religioase, laicitatea devine o condiție esențială pentru menținerea echității și stabilității în societățile democratice. Discuțiile recente despre libertatea religioasă, pluralismul și separarea puterilor subliniază importanța înțelegerii și consolidării principiului laicității în guvernarea modernă.

Conceptul de stat laic și originile sale

Definirea statului laic continuă să fie un subiect de analiză și dezbateră, atât în mediul academic, cât și în rândul altor actori interesați, în special cei religioși. Din perspectiva contemporană, conceptul de stat laic accentuează necesitatea separației instituționale între religie și sfera politică, subliniind faptul că un stat democratic are obligația de a asigura libertatea religioasă

și de a preveni favorizarea sau impunerea unei religii oficiale[21].

În limbajul de astăzi, statutul de stat laic înseamnă procesul prin care sfera publică și instituțiile statului se desprind treptat de influența directă a autorității religioase. În prezent, acest fenomen se reflectă printr-o delimitare mai clară între instituțiile politice și cele religioase, precum și o diminuare a rolului religiei în educație și în viața politică. Totodată, societatea contemporană se caracterizează printr-o diversificare tot mai accentuată a opțiunilor spirituale și culturale, acordând o importanță majoră libertății de conștiință și dreptului fiecăruia de a-și alege propriile credințe. În acest context, statul laic nu se limitează doar la separarea clară a sferei politice de cea religioasă, ci promovează și pluralismul religios. Aceasta presupune recunoașterea și respectarea coexistenței mai multor tradiții spirituale și viziuni asupra lumii în cadrul aceluiași spațiu social, asigurând astfel că nicio persoană sau comunitate nu este discriminată pe criterii religioase. În acest fel, diversitatea culturală și religioasă devine un element valoros al vieții sociale, contribuind la toleranță, dialog și înțelegere între diferitele grupuri [8, p. 135-149].

În continuare, voi analiza rădăcinile istorice ale statului laic, pentru a înțelege originea acestui concept și rolul său în societățile trecutului. Vom examina contextul în care s-a conturat ideea separării puterii religioase de cea politică, motivațiile care au stat la baza apariției statului laic și modul în care acesta a influențat relațiile dintre instituțiile religioase și cele politice de-a lungul timpului. Această abordare ne va permite să apreciem mai bine importanța principiilor de laicitate și pluralism religios în societatea contemporană.

Ideea separării puterii religioase de cea politică a început să se contureze în Europa secolului al XVII-lea și al XVIII-lea, în contextul conflictelor religioase care au marcat istoria continentului, cum ar fi Războiul de Treizeci de Ani sau tensiunile dintre catolici și protestanți. Motivațiile principale care au stat la baza apariției statului laic au fost dorința de a preveni conflictele religioase, de a asigura libertatea de conștiință și drepturile egale pentru toți cetățenii, precum și nevoia de a limita influența bisericii asupra deciziilor politice. Pe măsură ce conceptul de stat laic s-a consolidat, relațiile dintre instituțiile religioase și cele politice s-au schimbat semnificativ. Biserica și alte culte au continuat să existe și să influențeze moralita-

tea și cultura, însă nu mai aveau control direct asupra legilor sau politicilor de stat. Această separare a permis dezvoltarea unui spațiu public în care diverse tradiții religioase și viziuni asupra lumii pot coexista, favorizând pluralismul religios și reducând discriminarea pe criterii religioase. Astfel, statul laic nu doar că a protejat libertatea individuală, dar a contribuit și la stabilitatea politică și socială prin clarificarea rolurilor religiei și politicii. Originile statului laic în Europa sunt strâns legate de dorința de a preveni conflictele religioase și de a proteja libertatea de conștiință. Cu toate acestea, diversitatea religioasă contemporană, inclusiv prezența musulmanilor, provoacă o reevaluare a principiilor laicității, pentru a răspunde mai bine nevoilor unei societăți multiculturale [6, p.20-74].

Iluminismul a jucat un rol crucial în dezvoltarea statului laic, promovând ideea că guvernarea trebuie să se bazeze pe rațiune și nu pe dogmele religioase. Filosofii iluminați au susținut că separarea puterii religioase de cea politică este esențială pentru protejarea libertății individuale și prevenirea abuzurilor [10]. Aplicarea principiilor laicității în societățile contemporane, caracterizate de diversitate religioasă și multiculturalism, s-a dovedit mai complexă decât se anticipa inițial. Studiile recente arată că, deși statul laic urmărește neutralitatea religioasă, interacțiunea dintre diferitele comunități religioase impune o adaptare constantă a practicilor de secularism[3].

Și Revoluția Franceză (1789–1799) marchează un punct de cotitură în istoria relației dintre biserică și stat, fiind adesea considerată momentul de naștere al statului laic modern, iar revoluționarii au contestat autoritatea politică și economică a Bisericii Catolice, susținând că puterea religioasă nu trebuie să interfereze cu guvernarea și drepturile cetățenilor. În acest context, principiul separării bisericii de stat a fost afirmat prin măsuri precum naționalizarea bunurilor ecleziastice, introducerea jurământului civil al preoților și promovarea Cultului Rațiunii, simbol al supremației rațiunii asupra dogmei religioase. Această transformare a avut la bază ideile iluministe despre libertate, egalitate și fraternitate, subliniind că statul trebuie să fie neutru din punct de vedere religios și să garanteze libertatea conștiinței tuturor cetățenilor [11].

În România, spre exemplu, relațiile dintre autoritatea laică și biserică, încă de la primele forme de organizare statală au fost puternic influențate de tradiția creștinismului ortodox răsăritean. Conceptul de „simfonie”,

care caracteriza cooperarea dintre puterea politică și cea religioasă în Imperiul Bizantin, a fost preluat și adaptat în Principatele Române. Astfel, între voievod și mitropolit exista o relație de colaborare și interdependență: mitropolitul îl înscăuna pe voievod ca domn, în timp ce voievodul avea un rol decisiv în numirea sau demiterea mitropolitului. Odată cu formarea statului român modern după Unirea din 1859 și adoptarea Constituției din 1866, aceste relații nu s-au schimbat fundamental, deși elitele politice, sub influența modelelor occidentale, s-au distanțat treptat de biserică. Chiar dacă principiul simfoniei a continuat să fie recunoscut, Constituția din 1866, ca și cea din 1923, stabilea Ortodoxia ca religie dominantă, oferind episcopilor locuri în senat și salarii preoților plătite de stat, de asemenea, urmașii regelui Carol I trebuiau botezați în credința ortodoxă. Totuși, relația dintre stat și biserică a început să semene mai mult cu modelul țărilor protestante, cu un control strict al statului asupra instituțiilor bisericești. Formarea României Mari, la 1 Decembrie 1918 și integrarea unor minorități naționale și a unor noi confesiuni religioase au adus elemente noi în structura relațiilor stat-biserică, inspirate și de experiența Transilvaniei și de Statutul Mitropolitului Andrei Șaguna [5, p.9].

Constituția României din 1923 confirma statutul privilegiat al Bisericii Ortodoxe Române, însă recunoștea și Biserica Greco-Catolică ca biserică națională. Celelalte culte, considerate istorice, beneficiau de libertate religioasă garantată. Episcopii ortodocși își păstrau calitatea de senatori de drept, onoare extinsă acum și episcopilor greco-catolici, precum și liderilor celorlalte culte istorice (romano-catolic, reformat, lutheran, unitarian, armean-gregorian, mozaic și musulman). Importanța majoră a bisericii în perioada interbelică se reflectă și în implicarea patriarhului Miron Cristea, care a fost regent între 1927 și 1930 și mai târziu prim-ministru (1938-1939). Pentru prima dată în istoria României, în 1928 s-a adoptat o lege a cultelor, care prevedea că statul are dreptul de supraveghere și control asupra tuturor cultelor, exercitat prin Ministerul Cultelor. Relațiile dintre stat și biserică s-au modificat profund odată cu instaurarea regimului comunist. Decretul-Lege nr. 177/1948 stabilea atribuțiile Ministerului Cultelor prin termeni precum „examinează”, „aprobă”, „încuviințează”, „suspendă”, „verifică”, „recunoaște” sau „anulează”. Totuși, niciun act legislativ din această perioadă nu prevedea explicit separarea statului de biserică. Aceas-

ta apare pentru prima dată în articolul 30 din Constituția Republicii Socialiste România din 1965, care stipula că școala este separată de biserică, iar nicio confesiune, congregație sau comunitate religioasă nu poate înființa sau întreține instituții de învățământ în afară de școlile speciale pentru pregătirea personalului religios [5, p.10].

Statul laic ca garanție a democrației și drepturilor cetățenești

Egalitatea între cetățeni, indiferent de religie sau convingeri, reprezintă unul dintre pilonii fundamentali ai societăților democratice moderne și a statului laic. Într-o lume diversă, respectul pentru libertatea religioasă și pentru convingerile personale nu este doar un drept individual, ci și o condiție esențială pentru coeziunea socială. Legile și constituțiile statelor democratice consacră acest principiu, asigurând că niciun cetățean nu poate fi discriminat pe baza credințelor sale. Promovarea toleranței și a dialogului intercultural contribuie la construirea unei comunități incluzive, în care diversitatea devine o valoare, nu un motiv de excludere [1].

Egalitatea între cetățeni, indiferent de religie sau convingeri, este un principiu fundamental al Uniunii Europene, consacrat în legislația europeană și internațională. Conform articolului 21 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, este interzisă discriminarea pe motive de religie sau convingeri, printre altele. Această protecție se extinde în diverse domenii, inclusiv educația, accesul la bunuri și servicii, precum și protecția socială. Uniunea Europeană promovează activ tratamentul egal al tuturor cetățenilor, indiferent de religie sau convingeri, prin politici și măsuri specifice destinate combaterii discriminării și promovării incluziunii sociale [16].

Un alt lucru esențial este că dreptul la libertatea religioasă nu se limitează doar la manifestarea religioasă, ci include și convingerile nerelegioase, precum ateismul sau agnosticismul, fiind un element esențial al unei societăți democratice. În contextul unui stat laic, trebuie să evidențiem că autoritățile publice trebuie să asigure o separație între instituțiile religioase și cele de stat, protejând astfel pluralismul religios și nereligios. Această separație permite cetățenilor să își exprime liber convingerile, fără interferențe sau discriminări din partea statului. De asemenea, statul poate interveni în exercitarea acestui drept doar în cazuri excepționale, precum protejarea ordinii publice, sănătății, moralei publice sau drepturilor și li-

bertăților altora. Astfel, în cadrul unui stat laic, orice restricție a libertății religioase trebuie să fie proporțională și justificată în mod clar. Așadar, statul laic este un cadru în care libertatea de gândire, de conștiință și de religie este protejată și promovată, asigurându-se că autoritățile publice nu favorizează niciun cult religios și nu impun convingeri asupra cetățenilor [15].

În legătură cu statul laic, trebuie să înțelegem că acesta reprezintă un element central al democrației și al protecției drepturilor cetățenești. Un stat laic rămâne neutru față de religii și convingeri, ceea ce înseamnă că niciun cetățean nu este favorizat sau discriminat pe baza credințelor sale. Această separare între instituțiile religioase și autoritățile publice permite oamenilor să-și exprime liber opiniile și credințele, inclusiv să nu aibă niciuna, fără teamă de repercusiuni. Intervențiile statului în libertatea religioasă sunt permise doar în situații excepționale, pentru a proteja ordinea publică, sănătatea, moralele comunității sau drepturile altor persoane și trebuie să fie mereu proporționale și bine justificate. Astfel, statul laic asigură un cadru în care diversitatea de convingeri este respectată, iar egalitatea și libertatea individuală devin adevărate garanții ale unei societăți democratice.

Libertatea de conștiință reprezintă unul dintre pilonii fundamentali ai unei societăți democratice, garantând fiecărui individ dreptul de a-și forma, schimba și manifesta convingerile fără constrângeri externe. Ea include nu doar libertatea religioasă, ci și dreptul de a nu adera la nicio credință și de a exprima opinii filosofice sau etice [2]. Împreună, libertatea de conștiință și pluralismul contribuie la menținerea echilibrului între drepturile individuale și binele comun, protejând diversitatea și prevenind impunerea unei viziuni unice asupra societății [9, p.133-168].

Un cadru democratic autentic presupune nu doar garantarea libertății de conștiință, ci și recunoașterea pluralismului ca valoare fundamentală a societății. Libertatea de conștiință oferă individului posibilitatea de a-și construi identitatea spirituală și morală, în timp ce pluralismul creează condițiile pentru ca aceste identități să coexiste și să se exprime fără conflicte majore. În lipsa pluralismului, libertatea rămâne vulnerabilă în fața presiunilor majoritare sau a încercărilor de uniformizare culturală. Din această perspectivă, protejarea pluralismului este o formă de protejare a demnității umane și a diversității sociale, fiind o garanție că nicio convingere nu

poate deveni hegemonică în spațiul public [7, p.72-75]. Consider că statul laic este cadrul necesar pentru ca libertatea de conștiință și pluralismul să funcționeze cu adevărat. Prin separarea dintre autoritatea politică și cea religioasă, statul garantează că niciun grup de credință nu este privilegiat și că toate vocile pot fi auzite în mod egal. Pentru mine, aceasta nu înseamnă excluderea religiei din spațiul public, ci asigurarea unui echilibru în care statul rămâne neutru, iar cetățenii își pot exprima liber convingerile. Doar un stat laic autentic poate proteja diversitatea și preveni conflictele care apar atunci când o singură viziune încearcă să se impună asupra întregii societăți. În acest fel, statul devine garantul unui spațiu comun în care fiecare cetățean își poate afirma identitatea fără teamă și fără a fi constrâns să adopte valori care nu îi aparțin.

Provocări și perspective în menținerea statului laic în societatea contemporană

Dacă analizăm statutul României în ceea ce privește relația dintre stat și religie, ajungem la concluzia că România nu este un stat laic în sensul strict al termenului. Conform prevederilor legale, România este definită ca un stat neutru din punct de vedere religios, nu ca un stat laic, iar acest lucru înseamnă că statul nu promovează nicio religie oficială și nu impune cetățenilor să adere la o credință religioasă, dar, în același timp, nu se distanțează complet de religie. De exemplu, în învățământul public din România, religia este predată ca disciplină opțională, iar statul sprijină financiar cultele religioase, inclusiv prin subvenționarea construcției de lăcașuri de cult. În ceea ce privește relația stat-culte, statul român recunoaște autonomia cultelor religioase, dar menține o relație de colaborare cu acestea. Această relație se manifestă prin sprijin financiar și prin implicarea cultelor în diverse domenii ale vieții publice, cum ar fi educația și asistența socială. De asemenea, statul român nu a adoptat o lege a cultelor care să reglementeze în mod clar statutul acestora, ceea ce duce la o situație de ambiguitate legislativă [12, p.11-67].

Relația dintre stat și religie are implicații semnificative pentru societatea românească. Pe de o parte, se asigură libertatea religioasă și pluralismul confesional. Pe de altă parte, există riscul ca influența religioasă asupra deciziilor politice și asupra instituțiilor publice să fie mai mare decât în cazul unui stat cu un principiu laic mai strict. De exemplu, în trecut, au existat

propuneri de modificare a Constituției pentru a include referiri la Dumnezeu, ceea ce a generat dezbateri publice și politice. Trebuie să înțelegem că România nu este un stat laic în sensul clasic al termenului, cum am menționat adineaori, ci un stat neutru religios, în care statul colaborează cu cultele religioase și le sprijină financiar, fără a le impune o religie oficială. Această abordare reflectă o realitate complexă și echilibrată, care caută să respecte diversitatea religioasă a cetățenilor și să mențină un cadru de cooperare între stat și culte [12, 79-161].

Într-un stat laic, guvernul urmărește să mențină separația între instituțiile religioase și deciziile politice, asigurând astfel că niciun grup religios sau ideologic nu poate impune constrângeri asupra cetățenilor. Statul laic nu dorește ca indivizii să fie supuși presiunilor de natură religioasă sau ideologică, protejând libertatea de conștiință și diversitatea opiniilor. Cu toate acestea, în practică, presiunile religioase și ideologice continuă să existe și să influențeze comportamentele și deciziile sociale. Presiunile religioase se manifestă prin așteptări sociale și norme morale impuse de o comunitate religioasă. Exemple includ obligația participării la ritualuri, respectarea strictă a codurilor morale sau sancțiuni pentru abateri. În anumite societăți, presiunea religioasă poate fi formalizată prin legi care reflectă dogmele dominante, afectând astfel drepturile individuale [4].

În analiza statului laic, se pot identifica exemple de succes și eșec care oferă lecții valoroase despre cum separarea religiei de stat influențează stabilitatea politică și coeziunea socială. Franța este un exemplu clasic de stat laic, unde principiul „laïcité” a fost consacrat în Constituția din 1905. Această separare strictă între biserică și stat a permis dezvoltarea unei societăți pluraliste, în care drepturile civile și libertatea de conștiință sunt protejate. Cu toate acestea, provocările recente legate de integrarea minorităților religioase și de combaterea extremismului religios au testat limitele acestui model. Suedia, de asemenea, a implementat un model de stat laic, separând oficial Biserica Suediei de stat în anul 2000. Această decizie a consolidat principiile egalității și nediscriminării, contribuind la o societate în care religia este o chestiune personală, iar statul garantează drepturile tuturor cetățenilor, indiferent de credințele lor religioase [17].

Sunt și exemple de eșec în ceea ce privește implementarea statului laic. Iranul oferă un exemplu de tranziție eșuată de la stat laic la teocrație. În

perioada 1925–1979, Iranul a fost un stat laic sub conducerea dinastiei Pahlavi. După Revoluția Islamică din 1979, s-a instituit un regim teocratic, iar statul a devenit un exemplu de eșec al secularismului, unde religia a preluat controlul asupra instituțiilor statului [18].

Samoa a trecut de la un stat laic la unul religios în 2017, când parlamentul a adoptat o amendare constituțională care instituie creștinismul ca religie oficială a statului. Această schimbare a ridicat întrebări despre impactul asupra pluralismului religios și al drepturilor minorităților religioase [19]. Modelele de succes ale statului laic, precum Franța și Suedia, demonstrează că separarea religiei de stat poate contribui la o societate echitabilă și tolerantă. În schimb, exemplele de eșec, cum ar fi Iranul și Samoa, ilustrează riscurile asociate cu amestecul religiei în guvernare, care poate duce la restrângerea libertăților fundamentale și la conflicte interne. Sunt multe alte exemple însă trebuie să conștientizăm că aceste lecții subliniază importanța menținerii unui stat laic pentru asigurarea drepturilor și libertăților tuturor cetățenilor.

O componentă fundamentală a unui stat laic o reprezintă educația civică, care are un rol esențial în formarea unei conștiințe civice responsabile, capabile să înțeleagă, să respecte și să promoveze principiile laicității în viața socială și comunitară. Prin programe educative care promovează drepturile și responsabilitățile cetățenilor, elevii și tinerii sunt încurajați să dezvolte gândirea critică și să înțeleagă importanța egalității și neutralității statului față de religie. Aceasta contribuie la crearea unei culturi a toleranței și respectului reciproc, elemente indispensabile pentru consolidarea unui stat laic. Educația civică nu se limitează doar la transmiterea de cunoștințe teoretice, ci include și activități practice, precum dezbateri, simulări de procese legislative sau implicarea în comunitate, care permit tinerilor să experimenteze funcționarea instituțiilor democratice și să aprecieze rolul acestora în menținerea echilibrului între libertatea religioasă și reglementările statului [13, p.539-541].

Astfel, educația civică devine un instrument prin care valorile laicității sunt interiorizate, pregătind cetățenii să participe activ și informat la viața publică. Instituțiile democratice, pe de altă parte, constituie mecanismele prin care laicitatea este efectiv implementată și protejată. Parlamentul, guvernul, sistemul judiciar și alte organisme publice trebuie să acționeze în

conformitate cu principiul neutralității religioase, asigurându-se că deciziile politice și legile respectă drepturile fundamentale ale tuturor cetățenilor, indiferent de convingerile lor religioase. În plus, instituțiile democratice au responsabilitatea de a reglementa educația și de a supraveghea aplicarea programelor de învățământ civic, astfel încât acestea să promoveze valorile laicității și ale toleranței. Prin colaborarea între educație și instituțiile statului, societatea poate preveni discriminarea, influențele excesive ale religiei asupra politicii și conflictele între diferite comunități religioase. Așadar, consolidarea laicității într-o societate democratică depinde în mod direct de calitatea educației civice și de funcționarea corectă a instituțiilor democratice. Educația civică formează cetățeni responsabili și critici, conștienți de importanța separației dintre stat și religie, în timp ce instituțiile democratice asigură cadrul legal și administrativ care protejează aceste principii. Împreună, aceste două dimensiuni creează o societate echilibrată, în care libertatea religioasă este respectată, iar deciziile politice sunt luate în mod neutru și democratic [14, p. 539-541].

Ne dăm bine seama că în contextul globalizării și al diversificării culturale, menținerea statului laic reprezintă o provocare semnificativă în societățile contemporane. Statul laic, definit ca un sistem în care instituțiile religioase sunt separate de cele politice, asigurând astfel neutralitatea statului față de religie, se confruntă cu multiple tensiuni și dileme în fața diversității religioase și a influenței crescânde a religiei în sfera publică. Unul dintre principalele obstacole în menținerea statului laic este integrarea minorităților religioase într-o societate majoritar religioasă. În multe țări europene, inclusiv în România, există o tensiune între principiul laicității și prezența vizibilă a simbolurilor religioase în spațiile publice, precum școli sau instituții guvernamentale. Această situație poate genera conflicte între dreptul la libertatea religioasă și principiul neutralității statului [20]. Mai mult, reînțorcerea religiei și renunțarea la statul laic, așa cum își doresc mulți politicieni suveraniști din lume, poate fi interpretată ca o reacție la globalizare și la crizele identitare, ceea ce pune sub semnul întrebării principiul separației dintre stat și biserică.

În fața acestor provocări, perspectivele pentru menținerea statului laic includ promovarea educației interculturale și interreligioase, care să încurajeze înțelegerea și respectul reciproc între diferitele grupuri religioa-

se. De asemenea, este esențială consolidarea instituțiilor care garantează drepturile fundamentale, inclusiv libertatea de gândire, conștiință și religie, asigurând astfel un echilibru între pluralismul religios și neutralitatea statului [20]. Trebuie să conștientizăm că menținerea statului laic în societatea contemporană presupune un angajament constant față de valorile fundamentale ale democrației și ale drepturilor omului, adaptate la realitățile și diversitățile prezentului.

Concluzii

Statul laic nu este doar un concept teoretic, ci o garanție practică a funcționării unei societăți democratice. Separarea clară dintre sfera religioasă și cea politică permite protejarea libertății de conștiință și a drepturilor fundamentale pentru fiecare cetățean, indiferent de credințele sale. În acest cadru, egalitatea și pluralismul nu rămân simple idealuri, ci devin realități sociale care susțin coeziunea comunității. Într-un context global marcat de diversitate și de tensiuni identitare, menținerea și întărirea principiilor laicității devin esențiale pentru prevenirea discriminării și a conflictelor. Educația civică și instituțiile democratice au un rol decisiv în cultivarea respectului pentru neutralitatea statului și în promovarea unei culturi a toleranței. Astfel, statul laic se afirmă ca fundament al unei democrații solide, capabilă să protejeze atât libertatea individuală, cât și binele comun.

Referințe bibliografice:

1. Constituția României;
2. Declarația Universală a Drepturilor Omului;
3. Adil Hussain Khan, „The Secularism Paradox of Interreligious Relations and International Relations”, în *Dissenting Church Exploring the Theological Power of Conflict and Disagreement*, Londra, Palgrave Macmillan, 2024;
4. Christian Smith, *Why Religion Went Obsolete*, Oxford University Press, 2025, 440 p.;
5. Dr. Adrian Lemeni (coord.), *Viața religioasă din România*, ediția a II-a, Ministerul Culturii și Cultelor, Secretariatul de Stat pentru Culte, București, Editura Bizantină, 2005, 256 p.;
6. Grace Davie, *Religion in Modern Europe. A memory mutates*, Oxford University Press, 2002, 200 p.;

7. Giovanni Sartori, *Teoria democrației reinterpretată*, Iași, Editura Polirom, 1999, 512 p.;
8. Irina Stahl, „Has Romania Become a Secular Society?” în *Revista română de sociologie*, serie nouă, anul XXVII, nr. 1–2, București, 2016;
9. John Rawls, *Liberalismul politic*, Timișoara, Editura Sedona, 1999, 340 p.;
10. John Locke, *A Letter Concerning Toleration*, translated by William Popple, 1689 (<https://historyofeconomicthought.mcmaster.ca/locke/tolerati-on.pdf>);
11. Mona Ozouf, *La Fête révolutionnaire (1789-1799)*, Paris, Editura Gallimard, 1976, 352 p.;
12. Wilhelm Dancă (ed.), *Faith and Secularization: A Romanian Narrative*, Romanian Philosophical Studies, IX, Christian Philosophical Studies, VII, Washington, D.C., Library of Congress Cataloging-in-Publication, 2014, 202 p.;
13. Matthew D. Nelsen, *The Color of Civics: Civic Education for a Multiracial Democracy*, Oxford University Press, 2023, 296 p.;
14. Charles Taylor, *A Secular Age*, Cambridge, Massachusetts, and London, England, Harvard University Press, 2007, 874 p.;
15. https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_9_rum;
16. https://commission.europa.eu/topics/justice-and-fundamental-rights/equality-and-inclusion/acting-against-discrimination_ro;
17. <https://museeprotestant.org/en/notice/the-law-of-1905/>;
18. <https://www.britannica.com/event/Iranian-Revolution>;
19. <https://thediplomat.com/2017/06/samoa-officially-becomes-a-christian-state/>;
20. <https://rm.coe.int/16806f14e6>.
21. <https://www.johnkeane.net/wp-content/uploads/2000/01/secularism.pdf>